

LITERATOUR

Elle van Rijn

- INTERVIEW -

Moet je op zoek naar inspiratie of overkomt het je?

Het overkomt me. Ik heb altijd meer ideeën dan ik kan uitwerken, dus voor mij is het eerder een luxeprobleem. Ik moet namelijk oppassen het juiste plan eruit te pikken. Met een boek ben je minstens een jaar bezig en dus moet het onderwerp of verhaal, je echt voldoende stof en inspiratie geven.

Je bent ook actief als actrice en scenarioschrijfster. Gebruik je jouw ervaring uit de film- en televisiewereld bij het schrijven? Zo ja, hoe komt het van pas?

Jazeker. Net zoals bij het spelen van een rol, maar ik eerst een soort karakterstudie over mijn protagonist. Door me vervolgens in te leven in die ik-persoon, kan ik haar (of hem) beter verwoorden. Daarbij zie ik de hoofdstukken vaak als scenes, en spelen ze zich voor mijn ogen af.

Wanneer schreef jij je eerste verhaal en waar ging het over?

Ik was negen jaar oud en wilde schrijver worden. Mijn verhaal ging over twee kinderen die tegen de wil in van hun ouders, het bos in waren gegaan. Ze verdwaalden en moesten allerlei obstakels overwinnen om uiteindelijk weer terug te komen bij de moeder. Ik weet nog heel goed wat het einde was: de moeder was niet boos, maar ze hilde van geluk dat ze haar kinderen had teruggevonden. Toen ik dit verhaal een paar jaar later opnieuw las, dacht ik: wat kinderachtig! Ik denk niet dat ik kan schrijven. Gek, eigenlijk he, hoe je je zo kunt laten ontmoedigen door jezelf. Zelfkritiek een belangrijk punt als je gaat schrijven, als je daar teveel van hebt, komt er geen zin op papier.

Je schrijft onder meer historische romans. Wat hoop je dat jongeren vandaag de dag meenemen uit verhalen over het verleden?

Ik hoop de wereld van vroeger door de ogen van de (jonge) mensen die toen leefden schetsen, waardoor de impact groter wordt en het verhaal blijft hangen. Mensen van honderd jaar geleden zijn niet veel anders dan nu. Het gaat altijd over: liefde, angst, onzekerheid, en ambitie.

Waar en wanneer schrijf je het liefst?

Het liefst overdag en gewoon thuis in mijn werkkamer. Vroeger schreef ik nog wel eens in de avond, maar dan kan ik vaak niet meer goed slapen, door de workflow waar ik inzit.

Wat voor scenes vind je het leukst om te schrijven?

Waarin er veel gebeurt. Vooral omwentelingen die een grote impact hebben. O, en dialogen! Ik ben gek op dialogen. Waarschijnlijk uit mijn acteer en scenarioschrijftijd.

Denk je tijdens het schrijven vaak aan de lezer?

LITERATOUR

Nee, niet vaak. Als ik het teruglees wel. Dan probeer ik me juist in de lezer te verplaatsten.

Heeft het schrijven van boeken invloed op hoe je naar de wereld kijkt?

Jazeker. Niet altijd hoor, maar ik kijk vooral graag naar mensen. Hoe zit tegenover elkaar zitten in een restaurant bijvoorbeeld. Hoe ze ruziemaken in het openbaar, hoe ze reageren op goed of slecht nieuws. Of gewoon hoe ze communiceren en dat het vaak niet in lijn is met wat ze non-verbaal uitstralen. Vooral in groepen zie je dat vaak. Dat is interessant. Wat zou er dan in ze omgaan. Waarom zouden ze graag indruk willen maken. Ook de mimiek, houding, en woordkeus is iets waar ik erg op let. Mijn kinderen fluisteren soms: 'Mam, je staart naar die mensen!' Landschappen, vergezichten, steden, vind ik ook mooi om te bekijken, maar ik vind het altijd lastiger om dat te beschrijven.

Hoe was jij op school als leerling? Was je zelf vroeger een lezer?

Ja, ik vond het leuk om te lezen, en was veel in de bibliotheek. Maar ik merkte al snel dat ik veel fouten maakte als ik moest voorlezen. Dat vond ik vreselijk irritant van mezelf. Ook bij de taallessen maakte ik vaak spelfouten. Op mijn 23 deed in een IQ test, omdat iemand dat voor haar studie moest afnemen. Ik was nogal benauwd daarvoor omdat ik vreesde dat eruit zou komen dat ik dom was. Het tegendeel bleek waar. Pas toen bij alle vier mijn kinderen dyslexie werd geconstateerd, viel eindelijk het kwartje bij mij. Van de ene kant is het goed om te weten 'ik ben niet dom, maar dyslectisch', maar die 'bestempeling' heeft ook een keerzijde. Als ik op school al had geweten dat ik dyslectisch was, had ik er waarschijnlijk nooit voor durven kiezen om schrijver te worden.

Wie of wat wakkerde jouw leeshonger aan?

Avontuurlijke verhalen, die me lieten dromen over een leven als ontdekkingsreiziger of detective. Een boek als Kruistocht in Spijkerbroek, dat zich afspeelde in een andere tijd, vond ik ook heel boeiend. Maar ook boeken waarin het vreselijk misging in het leven van de hoofdpersoon, zoals Het verrotte leven van Floortje Bloem en Christiane F.

Wat vind jij het leukst aan een schoolbezoek en het ontmoeten van lezers?

Ik vind het leukst om de leerlingen te inspireren. Naar aanleiding van mijn verhaal en mijn boeken, ze te vertellen dat de keuzes die ze maken, ertoe doen. Dat ze zichzelf serieus moeten nemen, hoe kunnen ze anders verwachten dat anderen dat doen. Ik hou van kinderen in het algemeen, maar ook van deze leeftijd! Ze zijn super *awkward*, verlegen, doen stoer, zijn zichzelf aan het ontdekken, maar eigenlijk zijn ze ook nog zo puur en ontvankelijk. Ik heb zelf vier kinderen – 28, 25, 19, 14 – en ik vind deze leeftijd cruciaal als het gaat om het durven dromen. Ik leer ze drie woorden die ze moeten onthouden, de enige drie eigenschappen die ze nodig hebben om gelukkig en succesvol te worden in het leven. De rest mogen ze wat mij betreft vergeten... Ja, het is echt leuk om deze lessen te geven, en ik zou nog best vaker willen doen!

LITERATOUR

Wat is voor jou een belangrijk thema in je boeken waar je graag met jongeren over in gesprek gaat?

Over de keuzes die mijn personages moeten maken. Zeker als het er echt op aankomt. *Coming of age*, in een wereld die er vroeger misschien anders uitzag, maar die qua emotionele ontwikkeling hetzelfde is. De vorming van hun identiteit, is het belangrijkste thema.

Met wie van jouw personages had jij graag in de klas gezeten?

Met Rosa uit *Terug naar Insulinde* en met Betty uit *De Crèche*. Hoewel ik ze waarschijnlijk soms ook wel irritant had gevonden. Ik kan me voorstellen dat Betty te grappig wilde zijn en Rosa een beetje teveel uit de hoogte was. Wel waren ze allebei meiden waarmee je heel veel kon beleven.

Welk advies zou je jongeren willen geven die later zelf graag willen schrijven?

Schrijf! Het maakt niet uit waarover. Denk er niet teveel over na, maar doe het gewoon. En wees niet te kritisch op jezelf.

Wat is de fijnste plek om een boek te lezen?

Buiten, onder een parasol, in de avondzon, of 's avonds in bed.

LITERATOUR

Elle van Rijn

– LEESFRAGMENT –

Het leesfragment van Elle van Rijn komt uit De Crèche en wordt aangeboden door Hollands Diep.

Inmiddels weet ik dat de groep mensen van de ondergrondse die de kinderen wegbrengen naar onderduikadressen bestaat uit vooral studentes uit Amsterdam en Utrecht. Vaak zijn ze met een knappe mannelijke student op pad, die altijd een gleufhoed draagt en een lange zwierige regenjas. Vermoedelijk doet hij de logistiek. Een andere groep koeriers staat onder leiding van een taxichauffeur met de naam Theo de Bruin, maar ik heb begrepen dat dat niet zijn echte naam is. Ook die groep bestaat voornamelijk uit jonge vrouwen, die voor moeder kunnen doorgaan van de kinderen die ze meesmokken. Een van hen herken ik inmiddels. Ze komt regelmatig in een verpleegstersuniform de crèche binnen en neemt dan een kind mee in een koffer, een rugzak of een boodschappenmand. Ik doe net of ik niet weet hoe ze heet, maar ik heb haar al een paar keer gezien bij het kledingdepot waar ik haar naam heb opgevangen: Semmy Glasoog. Ze is een frêle jonge vrouw, die waarschijnlijk geen verpleegster is want haar uniform is veel te groot, en de doek in haar haren heeft ze vastgemaakt met een veiligheidsspeld.

Ik tref haar in de personeelskamer aan, waar ze met haar jas aan, rugzak om en haar armen over elkaar heen staat te kijken naar de foto's die aan de muur hangen.

‘Kan ik misschien helpen?’

‘Nee, dank je,’ zegt ze nerveus. Ze verplaatst haar gewicht van haar ene op haar andere been en wendt haar blik weer af.

‘Heb je met directrice afgesproken?’

‘Eh ja, maar ze zit in bespreking.’

Ik twijfel of ik het zal zeggen. ‘Je hoofddoek, die hoort niet zo.’

Ze kijkt me geschrokken aan. ‘Niet?’

‘Die speld kan makkelijk door kinderhanden losgetrokken worden. Je moet hem knopen.’

‘De doek is te klein om te knopen,’ zegt ze, nog steeds achterdochtig.

Ik trek mijn doek uit mijn haren. ‘Hier neem deze, ik regel wel een nieuwe.’

Ik had verwacht dat ze dit gebaar zou waarderen, maar ze pakt de doek niet aan.

‘Geen zorgen, ik heb geen luizen.’

Ze glimlacht besmuikt omdat ik haar doorheb en pakt hem dan toch uit mijn hand.

Ik doe haar voor hoe ze doek achter haar hoofd moet knopen en wil verdergaan met mijn werk, maar ze houdt me tegen. ‘Jij bent Betty, toch? Ik kom een pak koffie halen.’ Ze spreekt de zin traag en met nadruk uit.

‘Dan ben je niet aan het goede adres,’ zeg ik tegen haar. ‘De echte koffie is al een tijdje op. We hebben alleen nog surrogaat. Wil je dat?’

Met een vreemde uitdrukking staart ze me aan, waarna ze onrustig op de klok aan de muur kijkt. ‘Is Pimentel er niet?’

‘Ze zit in overleg met commandant Aus der Fünten.’

Haar ogen worden groot. ‘Ik... Ik moet ik gaan.’ Ze loopt al naar de deur.

Dan pas valt bij mij het kwartje. Pimentel heeft ons verteld dat er door de koeriers codewoorden gebruikt zullen worden. Een pakje thee staat voor een meisje. Koffie voor een jongen. ‘Wacht, koffie of thee. Ik heb het allemaal. Heb je ook een merknaam?’

Semmy lijkt te twifelen of ze me kan vertrouwen.

‘Heeft de koffie een naam?’

‘Max Visser, van nog geen jaar oud. Maar ik moet door, ze wachten op me.’

Ik loop zo snel ik kan naar de babyafdeling, waar ik aan Mirjam vraag welke baby de naam Max Visser heeft. Ze komen hem halen. Hoewel Mirjam een zeker type is dat alles volgens de regels doet, stelt

ze deze keer geen vragen en kijkt meteen op de lijst. 'Ik heb geen Max Visser. Hoe oud is hij?'

'Zo oud dat hij in een rugzak past.'

'Stil,' zegt Mirjam meteen bestraffend. Schichtig kijkt ze of niet een van de andere babyverzorgsters het gehoord heeft.

Als ze nogmaals op de lijst gekeken heeft, weet ze het zeker. 'Hier zit hij niet. Vraag het even bij Sieny.'

Sieny staat op de peuterzaal. 'Max Visser? Die zit daar op de vloer.' Ze wijst op een tener jongetje van twee, drie jaar oud dat met een auto een baan trekt over de vloer.

'Die past nooit in een rugzak,' fluister ik, meer voor mezelf dan voor haar.

'Nee, dat gaat niet passen,' zegt Sieny droog.

Als ik de boodschap aan Semmy doorgeef, bijt ze op haar onderlip. 'Ik moet hem halverwege afleveren. Er staat een dame klaar op station 's-Hertogenbosch. Ik kan haar niet laten wachten.'

Ik loop terug naar de peuterzaal. Geholpen door Sieny pak ik al zijn spulletje bij elkaar en zeg tegen het ventje dat hij de auto waarmee hij aan het spelen was mag meenemen. De jongen lijkt te overrompeld om bezwaar te maken en laat zich door mij meevoeren naar gang, waar net Aus der Fünt en Walter Süskind uit de deur bij Pimentel komen. Vriendelijk knikkend loop ik aan hen voorbij met de kleine Max op de arm en ga de personeelskamer in. Semmy kijkt verbaasd als ze me met de jongen ziet binnenkomen. 'Is dit Max?'

Pimentel komt binnen. 'Het spijt me, onverwacht bezoek. Ah, jullie hebben al kennisgemaakt,' zegt ze als ze mij ook achter de deur ziet.

'We hebben een groot probleem,' zegt Semmy met een hoofdknik naar de jongen. 'Ik heb gerekend op een ander geboortjaar. Hem krijg ik nooit ongezien naar buiten.'

'Je wacht tot lijn 9 eraan komt,' zegt Pimentel. 'Op het moment

dat die hier voor de deur stopt, ren je naar buiten en stap je met de jongen in.'

'Dat durf ik niet meer. De vorige keer miste ik hem net. Bovendien weet je nooit of er een foute Hollander in de tram zit die ons uit de crèche ziet komen.'

Ik zie Pimentel nadenken. 'Dan stap je niet in, maar loop je achter de tram mee naar de Plantage Parklaan. Ik bel dat er een fiets klaar moet staan bij Nel.'

'Kan hij al achter op de fiets dan?' Ik zie het al voor me dat dat kind van de fiets kukelt en op zijn achterhoofd valt.

'Ik hou 'm goed vast,' zegt Semmy.

'Zit er geen ster op zijn jas?'

'Pak een van de reservejasjes uit het kledinghok, Betty,' zegt Pimentel. 'Die zijn "schoon".'

Pas op dat moment lijkt de kleine Max te beseffen dat hij weggaat en roept: 'Nee, wil niet. Waar is mijn toitoi? Ik wil toitoi!'

'Je mag de auto hebben,' zeg ik. 'Die is veel leuker dan toitoi.'

'Wat is een toitoi?' vraagt Semmy.

Ik haal mijn schouders op. 'Geen idee.'

Pimentel probeert op de jongen in te praten. Meestal lukt het haar met een houding van strengheid en begrip om zo'n overstuurd kindje te kalmeren. Maar deze keer blijft de jongen maar roepen om zijn 'toitoi'.

Ik ren terug naar Sieny. 'Wat is een toitoi? Max wil zijn toitoi.'

Sieny lijkt aanvankelijk ook niet te begrijpen wat de jongen bedoelt, maar dan loopt ze doelgericht naar de poppenhoek. Ze pakt een lappenpop die een cowboy moet voorstellen. In de hoop dat de cowboy toitoi is ren ik terug naar de personeelskamer.

Als de jongen de pop ziet is hij op slag stil. Alleen weigert hij nu om mijn hand los te laten.

In de verte komt de tram aanrijden. Semmy en ik staan klaar in de gang. Semmy heeft de rugzak om met Max zijn spulletjes en ik heb

Max op mijn heup. Kennelijk voelt hij dat het voor ons nu ook spannend wordt, want hij geeft geen kik meer. Als de tram tot stilstand komt bij de halte tussen de crèche en de schouwburg, lopen we naar buiten. Het is rustig op straat en er zijn weinig passagiers, waardoor de tram vrijwel meteen weer in beweging komt. In de snelheid van de tram lopen we mee, steeds sneller, tot we hollend bij de hoek van de Plantage Parklaan komen. Mijn armen zijn verzuurd door het gewicht van het kind. Ik zie een paar mensen in de tram naar ons lachen. Eén iemand steekt zelfs zijn duim naar ons op. Misselijk van de spanning en de krachtmeting sta ik uit te hijgen. ‘Nog een keer! Nog een keer, toitoi!’ roept Max enthousiast. Voor hem was dit een leuk spelletje.

Ik hoor fluiten. Het is Harry die zijn fiets tegen de muur zet en wegloopt. ‘Je moet die fiets nemen,’ zeg ik tegen Semmy.

Met de kleine jongen achterop fietst ze weg. ‘Goed vasthouden, hè!’ roep ik hem na.